

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Közleményei

A Bölcsészeti, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály közgyűlése

Az EME Bölcsészeti, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályának életében is előreláthatólag jelentős változást hozott Erdély egy részének és benne Kolozsvárnak felszabadulása. A megszállás ideje alatt az erdélyi magyar tudományművelésnek és tudománynépszerűsítésnek egyetlen hivatott intézménye az EME négy szakosztálya volt. Bár a nagy változás után ez a helyzet megváltozott, mert a száműzetésből visszatért egyetem mellett az újonnan alakított Erdélyi Tudományos Intézet is Erdély kutatását végzi, Szakosztályunk munkásságának folytatódása, illetőleg a változott viszonyok közötti újjászervezése elsősorú tudománypolitikai feladat.

A visszatérés után napjainkig eltelt időszak Szakosztályunk életében jelentősebb működés nélkül mult el. Az ez év március 13-án d. u. 5 órakor az Egyetemi Könyvtár előadótermében megrendezett közgyűlés a Szakosztály életében az újjászervezkedés első lépését és új munkalendület kezdetét jelenti.

A közgyűlést mintegy ötven szakosztályi tag jelenlétében a betegeskedő elnök, *dr. Tavaszy Sándor* helyett *dr. Császár Károly* tanügyi főtanácsos nyitotta meg. Az elnök melegen üdvözölte a megjelent szakosztályi tagokat, felkérte *dr. Juhász István* intézeti tanárt a jegyzőkönyv vezetésére, majd bejelentette, hogy a titkár napirend előtt indítványt kíván terjeszteni a közgyűlés elé. A titkár indítványozta, hogy a közgyűlés a következő üdvözlő iratot intézze a Szakosztályt másfél évtizede vezető elnökünkhöz:

Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Szakosztályunk mai napon tartott közgyűlése a napirend tárgyalása előtt mély tisztelettel üdvözli Nagytiszteletűséged. A közgyűlés köszönetét fejezi ki azért, hogy Nagytiszteletűséged másfél évtizedig a legnehezebb időben hűségesen és odaadással szolgálta Szakosztályunk céljait, megőrizte s továbbfejlesztette a Szakosztály hagyományait és általában tudományos megközelítési súlyával segített átvezetni Szakosztályunkat a megszállás nehéz évein. Mélyen sajnálja a közgyűlés, hogy Nagytiszteletűséged betegsége miatt nem jelenhetett meg itt közöttünk most, amikor a Szakosztály újjászervezésével zavartalanabb munkalehetőségek korszakának kezdetén állunk.

Kérjük, fogadja Nagytiszteletűséged tisztelő üdvözlötünkkel együtt felgyógyulásához igaz szerencsekívánatunk kifejezését.

Ez üdvözlő-irat felolvasása és elfogadása után az elnök felszólította a titkárt, hogy a tárgysorozat második pontjaképpen olvassa fel titkári beszámolóját. A beszámoló szövege teljes egészében itt alább következik:

„Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek megalakulását követő évében, 1860-ban az Egyesület tudományos munkássága Torma Károly Szakosztályunk körébe tartozó régészeti dolgozatának bemutatásával indult meg. Szakosztályunk megalapítási évének tehát az 1860, illetőleg az 1861. év tekinthető. Ez utóbbi évben válik külön egymástól az EME történelmi és természettudományi szakosztálya. Szakosztályunk tehát előbb Történelmi Szakosztálynak nevezi magát; csak 1883-tól viseli a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály nevet.

A mélyen tisztelt Közgyűlés elnézését kérem, hogy e rendkívüli alkalommal, mikor a biztató jelek szerint Szakosztályunk munkásságának új korszakát kezdjük meg, titkári beszámolómban eltérök az eddigi szokástól s ahelyett, hogy csak a három évvel előbbi közgyűlés óta eltelt időszakról számolnék be, a körünkbe megint visszajöttek, az itt most először megjelentek és nem utolsó sorban a nehéz idöket itt átvészelték okulására is vázoljam Szakosztályunknak a megszállás alatti történetét.¹

Kétségtelen, hogy nem volt a Szakosztálynak olyan sok megpróbáltatást, de egyben olyan fontos küldetést jelentö korszaka, mint az 1919—1940 közö első idöszak.

Az 1918 karácsonyán kezdödö román megszállással új, addig ismeretlen helyzetbe jutott Erdély magyarsága. A megszállás első idöszakában a lelki dermedtségen kívül a megszállóknak minden magyar közösségi munkát gátló magatartása lehetetlenné tette az EME-nek és így Szakosztályunknak tudományos munkáját is. Mióta 1872-ben a magyar kormányzat megteremtette a kolozsvári tudományegyetemet, az egyetem tanárai hovatovább szorosabb szálakkal kapcsolódtak az EME-hez, illetöleg ennek szakosztályaihoz. Az elszakítás előtti utolsó évtizedben Szakosztályunkban az egyetemi tanárok és az Egyetem tudományos személyzetének tagjai számszerüleg is döntö tényezöt képviseltek. Az egyetemnek 1919. május 12-én bekövetkezett elvétele után az egyetem tanárai egymásután hegyták el Kolozsvárt; így az Egyesület és benne Szakosztályunk tudománymüvelö tagjainak egész seregét veszítette el. 1919 öszén Szakosztályunk akkori elnöke, *dr. Gombocz Zoltán*, egyetemi tanár is eltávozott Kolozsvárról, csak a szakosztályi titkár, *dr. Varga Béla* maradt itt. A román államba bekebelezett Erdélyben Szakosztályunk magáról az első életjelt 1920. október 23-án adta. Ekkor a Szakosztály a még megmaradt tudományos erök összefogására törekedve, ideiglenesen *dr. Márki Sándor*, egyetemi tanárt kérte fel az elnöki tisztség elvállalására és bizottságot küldött ki a Szakosztály munkatervének elkészítésére. Nincs semmi jel arra nézve, hogy ez a bizottság valamit is tett, vagy tehetett volna a szakosztályi munka megszervezésére nézve. 1919. öszétöl 1920 teléig a Szakosztály semmi működést nem fejtett ki. 1920 telén azonban megkezdöék az előadások rendezését, de a hatósági engedély megtagadása miatt csak öt előadást tarthattak. Ez előadásokkal megindult újabb szakosztályi munkát nem akasztotta meg az sem, hogy közben eltávozott Kolozsvárról a Szakosztály ideiglenes elnöke, *dr. Márki Sándor* is. 1922. október 11-én végre a Szakosztály *dr. Buday Árpád* személyében megválasztotta új elnökét is; a titkár *dr. Varga Béla* maradt. Buday nagy lendülettel fogott hozzá a Szakosztály munkájának megszervezéséhez; elnökségének rövid másfél éves szakasza alatt húszonnégy előadás hangzott el a Szakosztályban. Az előadások tartása terén ez a legmunkásabb korszak. 1924-ben Budaynak a megszállókkal szemben annyira tarthatatlanná vált a helyzete, hogy le kellett mondania az elnökségröl. Nemsokára ő is eltávozott Erdélyből s a szegedi egyetemen kapott tanszékét. A következö, 1925. évben Szakosztályunknak román megszállás alatti életében újabb, rendszeresebb tudománymüvelö és tudománynépszerűsítö korszak kezdödött. Varga Béla, aki eddig a legsúlyosabb években látta el a szakosztályi titkári tiszteket, most lemondott. Az eltávozott elnök és a le-

¹ A Szakosztály történetét 1934-ig Rajka Lászlónak gondos összeállítására alapján vázolom. Ez megjelent a György Lajos szerkesztette *Az EME háromnegyedszázados tudományos működése. 1859—1934.* címü kötetben (Kolozsvár, 1937. 3 kk.). Az 1930—1940-ig terjedö idöszak adatait jórészt Kántor Lajosnak az Erdélyi Múzeumban évenként megjelent titkári beszámolóiból és saját személyes tapasztalataimból merítettem.

mondott titkár helyébe az 1925. május 19-iki szakosztályi közgyűlés *dr. Kristóf György*, egyetemi tanár személyében új elnököt választott, a titkár pedig *dr. Rajka László*, mariánumi tanár lett. Ugyanakkor a választmányt is megújították. Az új elnök a Buday távozásával megakadt munkának újabb lendületet adott azzal, hogy sorozatos előadásokat rendezett egy-egy idősebb kérdésről (pl. a kritika, az egyházak szerepe Erdélyben). Mivel azonban éppen e tájt a kolozsvári egyetem egyes román tanárai kérelmelhetetlen harcot indítottak az EME ellen, Kristóf Györgynek le kellett mondenia ennek az EME életében legmunkásabb szerepet játszó és legnagyobb szellemi erőt jelentő Szakosztálynak elnökségéről. Szakosztályunk legnehezebb idejében a rendszeres munka megindítója távozott akkor, mikor 1927. október 2-án Kristóf György bejelentette lemondását. A választmány egyelőre *dr. Tavaszy Sándor*, református teológiai tanárt kérte fel az elnöki ügyek intézésére. Az elnökség végleges ügye csak az 1929. október 8-án tartott közgyűlésen dőlt el úgy, hogy *dr. Tavaszy Sándor*t meg is választották elnöknek. Ettől kezdve ő a Szakosztály elnöke.

A Szakosztály a megszállás alatti munkássága első évtizedében, 1930 nyaráig összesen 65 előadást rendezett; a viszonyok hatása alatt nagyon sok előadást tervbe sem lehetett venni, illetőleg a tervbe vettek közül sokat nem lehetett engedély hiányában megrendezni.

A következő 1930-i év nagy fordulatot jelent az EME és így a Szakosztály életében is. A gr. Wass Ottilia hagyatékával az EME birtokába került főtéri palota jövedelmének okos befektetésével az EME évente olyan jövedelemhez jutott, amely legalább szerény keretek között lehetővé tette az Egyesületnek a tudományos munka hathatósabb támogatását és a tudományos eredmények népszerűsítését.

Mint hogy a Borbély Istvántól megindított, majd György Lajostól szerkesztett egyetlen tudományos folyóirat, az Erdélyi Irodalmi Szemle az 1929. évvel megszűnt, az EME 1930. évi közgyűlésén elhatározta, hogy a négy szakosztály tudományos munkássága, a tudományos eredmények népszerűsítése és hivatalos közleményeinek közzétetele céljából újra megindítja a Bölcsészeti, Nyelv- és Történettudományi Szakosztálynak 1917 óta szünetelő folyóiratát, az Erdélyi Múzeumot. A kisebbségi sors erdélyi tudományművelője számára kiváltságos ünnepi alkalom volt az, mikor az EME közgyűlésének határozatából *dr. György Lajos*, az EME főtítkára, a 13 év óta szünetelő Erdélyi Múzeumot és az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatát újra megindíthatta, illetőleg folytatta, hogy a sivár lehetőségek e korában szerény szellemi és anyagi erőkre támaszkodva képviselje Erdélyben a magyar tudományosságot és megőrizze a magyar tudomány folytonosságát. Ettől kezdve Szakosztályunk munkássága elválaszthatatlan az Erdélyi Múzeumtól. A folyóirat cikkeinek túlnyomó része Szakosztályunk munkásságát mutatja: tagjainak a szaküléseken bemutatott tudományos eredményeit, illetőleg tudományos népszerűsítő cikkeit közölte. A többi szakosztályok közül a folyóirat elkülönült részében csak a Természettudományi és egyideig az Orvostudományi Szakosztály adott életjelt magáról, a Jog- és Társadalomtudományi Szakosztály anyaga beolvadt a folyóirat testébe.

Az 1930. évben nemesak a folyóirat megindítása jelentette az EME és Szakosztályunk új élet-szakaszának kezdetét. Ez évben vidéki vándorgyűlésein újra megkezdte az Egyesület a magyar tudomány eredményeinek az erdélyi magyarság körében való közvetlenebb formájú népszerűsítését is. 1930-ban Marosvásárhelyen hat, 1931-ben Nagyenyeden nyolc, 1932-ben Nagybányán négy, 1933-ban Sepsiszentgyörgyön tizenegy, 1934-ben Brassóban nyolc és 1937-ben Székelyudvarhelyt tizenegy, 1938-ban Tordán tizen-

egy, 1939-ben Gyergyószentmiklóson tíz előadást tartottak szakosztályunk tagjai. A vidéki magyarság öntudata emelésének, tudásvágya legalább részleges kielégítésének és általában az erdélyi magyarság szellemi síkon való összetartásának ünnepi alkalmai, lehetőségei voltak ezek a vándorgyűlések. Megtartásuk mindég nagy akadályokba ütközött. Elképzelhetetlenül sok utánjárás tehetett csak semmivé azt a rosszakaratot, amely a megszállók részéről Egyesületünket üldözte. Az 1936-iki temesvári vándorgyűlés ezért el is maradt. A vándorgyűlések mellett 1930-tól a felszabadulás évéig változatlanul folytak a most már rendszeresebb, tervszerűbb népszerűsítő és szakelőadások is. Az előbbieket a többi szakosztályokkal együtt az Egyesület központi titkársága, az utóbbiakat a Szakosztály külön rendezte. A hatóságok állandóan zaklatták különösen a nagy tömegeket megmozgató népszerűsítő előadásokat. Később, vagy egyáltalában nem adtak rájuk engedélyt, az előadók tudományos megállapításaiban nemzetgyalázást láttak és ezen az alapon kellemetlenkedtek többek között azzal, hogy az előadás-sorozat további részének megrendezéséhez az engedélyt megtagadták. Azt a harcot, amelyet különösen a hatóságokkal való érintkezés terén előbb *Kelemen Lajos*, majd *dr. Kántor Lajos*, Egyesületünknek két központi titkára két évtizedig vívott, hogy lehetővé tegye Szakosztályunk munkáját is, csak a legnagyobb elismeréssel lehet említeni. A szakosztályi élet kettőjük bátor, de óvatos, a helyzethez és az ellenséghez alkalmazkodó magatartása nélkül alig lett volna lehetséges. 1930 óta főként Kántor Lajos teremtette meg annak a külső lehetőségeit, hogy a Szakosztály az előbb említett 69 vidéki vándorgyűlési előadás mellett Kolozsvárt 54 szak- és népszerűsítő, összesen tehát 120 előadást tartott. Évenként részletezve:

1930	7 + 4 = 11	1936	4 + 7 = 11
1931	8 + 6 = 14	1937	4 + 5 = 9
1933	7 + 5 = 12	1938	5 + 10 = 15
1934	4 + 5 = 9	1939	2 + 6 = 8
1935	4 + 6 = 10	1940	6 + 7 = 13
	1941	3 + 5 = 8	

A Szakosztály szellemi megszervezője az utolsó évtizedben elnökünk, *dr. Tavaszy Sándor* volt. Nehéz az ő szerepéről elfogulatlanul szólanom, hiszen mint tanítványa személy szerint is számtalan esetben éreztem nagy emberi bölcsességét, különleges tapintatát a legkényesebb természetű személyi kérdések megoldásában. Nagy elfoglaltsága, Erdély legnagyobb egyházának a legkeményebb embert próbára tevő vezetése közben is szakított magának időt arra, hogy Szakosztályunk dolgaival törődjék. A fiatalabb erdélyi tudományművelők felkarolása és a szakosztályi munkába való bekapcsolása terén is elévülhetetlen érdemei vannak. Nem lehet elfeledkeznünk egy azóta közülünk végzetes hirtelenséggel eltávozott segítőtársáról, a Szakosztálynak 1925-ben megválasztott és haláláig hű, lelkiismeretes titkáráról, *dr. Rajka Lászlóról* sem. Mint tudományában, úgy titkári munkájában is Rajka a filológus lelkiismeretességével intézte a Szakosztály ügyeit. Megírta Szakosztályunk rövid történetét is abban a kiadványban, amelyet György Lajos szerkesztett az EME háromnegyedszázados évfordulója alkalmából.

Javasolom a közgyűlésnek, hogy Szakosztályunk rövid ideig való elnökének *dr. Kristóf Györgynek* és másfél évtizedig, a legnehezebb időkben hűséges vezetőinek, elnökünknek, *dr. Tavaszy Sándornak*, *dr. Varga Béla* volt titkárnak, *Kelemen Lajosnak* és *dr. Kántor Lajosnak*, valamint Szakosztá-

lyunk tudományos közleményei szerkesztőjének, *dr. György Lajosnak* érdekeit és néhai *Rajka László* emlékét jegyzőkönyvileg örökítse meg.

A huszonkét évről való futó titkári beszámoló nem volna teljes, ha el nem mondanám, hogy milyen csekély anyagi lehetőség állott az Egyesület és a Szakosztály rendelkezésére. Az EME összes jövedelmei a legjobb évben sem érték el az évi 250—300 ezer lejt, azaz a 8—10 ezer pengőt. Ebből kellett folyóiratot kiadni, vándorgyűléseket rendezni, szakosztályi munkásságot folytatni és az ügyvitel költségeit fedezni. Szakosztályunk évi átalánya a „leggazdagabb” években is csak évi 5—8000 lej, azaz 150—240 pengő volt. Csak úgy lehetett ebből valamit csinálni, hogy mindenki az anyagiak teljes kikapcsolásával, önzetlenül végezte a maga munkáját. A szakosztályi titkár filléreknek megfelelő lej összegekből állította össze évi számadását úgy, hogy a következő évre még mindig átvitel is maradt. A visszatérés évét is felesleggel zárta Szakosztályunk pénztára.

A megszállók önkényétől féltetni kellett a keveset is. Szakosztályunknak azért kettős számadása volt; egy ma nevetségesen csekély összegről, 60—70 pengőről is külön számadást kellett vezetni, nehogy esetleges bonyodalmak idején ez is a megszállók kezébe kerüljön.

Az utolsó 1939. január 19-én tartott közgyűlés óta Szakosztályunk életében csak az 1939. év jelentett viszonylagos zavartalan munkát. A hanyatló román uralom hatóságai azonban már ebben az évben fokozott mértékben megakadályozták munkánkat. A Szakosztály ekkor csak két szak- és hat népszerűsítő előadást tarthatott. 1940-ben már hat szak- és hét népszerűsítő előadást rendezett.

A visszatérés után mostanig meddő időszak következett. Az Egyesület viszonyának az állammal szemben való rendezése, az alapszabályok megváltoztatása, az anyagi ügyek tisztázása annyira igénybe vette az Egyesület vezetőinek az új helyzetben a sokszoros elfoglaltság miatt amúgy is lekötött idejét és erejét, hogy csak kísérletet tehetett a folytonosság megőrzésére. Ezért igyekeztünk arra, hogy a múlt 1941. évben népszerűsítő előadásorozatot rendezzünk. E sorozatban *dr. Tavaszy Sándor* a kisebbségi sorsban eltöltött évek tudománypolitikai kérdéseiről beszélt, a többi előadók (*dr. Roska Márton*, *dr. Kniezsa István*, *dr. Tamás Lajos*) pedig a román folytonossági elméletet világitották meg régészeti, nyelvészeti és történeti szempontból. *Dr. Mészöly Gedeon* a magyar nyelv eredetének kérdéséről adott elő. Nem mulaszthatom el itt azt megállapítani, hogy míg a megszállás utolsó éveiben előadásainkat a kolozsvári közönség a legmelegebb érdeklődéssel kísérte, ez érdekes előadásorozat egyes előadásainak alig 30—40 főnyi hallgatósága volt. E tény magyarázatát abban találhatjuk, hogy az Egyetem Barátainak Egyesülete már előbb megindította érdekes és értékes szabadegyetemi előadásorozatát; a két évtizedig száműzetésben lévő egyetem visszatérésével az újjászervezett magyar egyetem első előadásai az újság ingerével hatottak és hatalmas közönséget vonzottak magukhoz, de ezzel elnéptelenedésre ítélték az EME-nek a megszállás éve alatt oly látogatott előadásait. A tapasztalatokon okulva sem a központi választmány, sem Szakosztályunk nem tartotta célszerűnek az idén népszerűsítő előadásorozat rendezését, hiszen a kolozsvári közönség az előadások áradata miatt amúgy is a kimerülés szélén van. Úgy hiszem, mások véleményét is képviselem akkor, mikor megjegyzem, hogy miután a kolozsvári egyetem visszatért, vagy újjonnan jött tanárai teljes számban megtisztelték Egyesületünket belépésükkel és reméljük, valóságosan is bekapcsolódnak Egyesületünk életébe, nem lehet semmi akadály a annak, hogy az Egyetem Barátainak Egyesülete szabadegyetemi

előadásorozatát ezután az EMÉ-vel együttesen rendezze meg. Egyesületünk nyolc évtizede áll ennek az ügynek szolgálatában. Mindkét egyesület súlya növekednék, ha a tudománynépszerűsítés jelentős munkájára szellemi és anyagi erőinket összefogva indulnánk el. Természetesen ez nem érintené Szakosztályunk külön feladatkörét: a tudományművelés munkáját. Reméljük, hogy ezen a téren, a szakelőadások rendezése terén, a vezetőség mindent megtesz, hogy az a munka, amelyet a Szakosztály a megszállók rosszindulata, üldözése és gáncsoskodásai között csekélyebb szellemi és anyagi erők birtokában végzett, az elkövetkező időkben sokkal kedvezőbb lehetőségek között és sokkal nagyobb eredménnyel folyjék tovább. Ebből a munkából Szakosztályunk minden tagjának ki kell vennie a részét, nehogy a megszállás ideje alatt hihetetlen erőfeszítéssel folytatott munkában most megtorpanás álljon be és ellenségeink diadalmasan mutassanak rá az *akkor* és a *most* különbségére.

Egyesületünk és Szakosztályunk most nemcsak szellemi erőire, de az anyagiakra nézve is sokkal kedvezőbb helyzetben van, mint volt belátható időn belül. A kormányzat is megértéssel nézi és támogatja az Egyesületet nagy célja és feladatai munkálásában. Szakosztályunk anyagi tekintetben is rendelkezik megfelelő anyagi erőkkal. A választmány legutóbb hozzájárult ahhoz, hogy a megszállás éveit átvészelt Erdélyi Múzeum ismét csak a Szakosztály folyóirata legyen. Ezzel visszatértünk az első világháború előtti állapothoz. A választmány megértése lehetővé teszi, hogy a folyóirat az eddigi évi 25–30 ívnyi terjedelemben jelenjék meg. Remélhető, hogy más úton szerzett támogatással még ezen is bővíteni lehet. Ha a folyóirat 12 éven át hűséges, kitartó, régi szerkesztője, György Lajos, a nyugodtabb szerkesztési lehetőségeket nyújtó időben meg is vált a szerkesztőségtől, minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy az Erdélyi Múzeumot a Szakosztály tagjaira és külső erőkre támaszkodva Erdély kutatásának tudományos szervévé tegyük. Az erdélyi múlt, jelen és jövő kérdésével elsősorban e Szakosztály tagjainak és az Erdélyi Múzeumnak kell foglalkoznia.

A Szakosztály évi átalányát, mintegy 2500 pengőt, teljesen a szakosztályi munkára fordíthatja. Minthogy a Szakosztály jelenlegi pénztári állománya meghaladja a 2000 pengőt, a Szakosztálynak az ez évi átalánnyal együtt közel 5000 pengő áll rendelkezésére.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Érzem, hogy e különleges alkalommal kissé túlságosan visszaéltem türelmükkel, mégis úgy gondoltam, szükséges volt és szükséges lett volna még sok mindent elmondani ahhoz, hogy érzékeltetni tudjam a Szakosztály elmúlt, szinte negyedszázados küzdelmének történetét.

Remélve, hogy a nehéz idők után a munka új, szabadabb lehetőségek között mozgó és eredményesebb korszaka kezdődik, kérem titkári beszámolómmal szíves tudomásulvételét.

A beszámoló elhangzása után *dr. Roska Márton* szót kérve, a maga részéről ajánlja a titkári jelentés elfogadását és vele együtt a Szakosztály volt vezető egyéniségei érdemeinek jegyzőkönyvi megörökítését. Javasolja, hogy ezzel egyidejűleg mondjon köszönetet a közgyűlés a titkárnak, *Szabó T. Attilának* is a Szakosztály érdekében kifejtett munkájáért.

Miután a titkári beszámolót a közgyűlés a maga egészében elfogadta, a titkár a szakosztályi elüők megbízásából bejelentette az elnök, *dr. Tavaszy Sándor* és a maga lemondását, kérve a Szakosztályt, hogy vegye ezt tudomásul. A bejelentés elfogadása után a tárgysorozat következő pontja értelmében az új elnök és titkár választása, meg a szakosztály megújítása követ-

kezett. A titkár bejelentette, hogy a volt elnökség tekintetbe véve azt, hogy a választmány néhány tagja elhalálozott, illetőleg egyes választmányi tagok sem három évvel előbbi megválasztásukról való értesítésre nem válaszoltak, sem a választmány munkájában nem vettek részt, javasolja, hogy az előbbi üres helyeket a közgyűlés töltsse be, a Szakosztály iránt érdeklődést nem mutató választmányi tagokat pedig tekintse lemondottaknak. Minthogy az ügyrend értelmében a Szakosztálynak 21 választott tagja van, a megürült helyek száma 9. Ezen kívül hivatalból tagja a választmánynak az Érem- és Régiség-tár meg az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának igazgatója. A választmány így az elnökkel és a titkárral együtt 25 tagból áll.

Az ülés elnöke ezután javaslatot tett a közgyűlésnek, hogy a tisztújítás megejtése céljából *Kelemen Lajos*, múzeumi és levéltári főigazgatót, *Koszó János dr.*, egyetemi tanárt és *Nagy András*, teológiai tanárt mint a jelölő-bizottság tagjait küldjék ki a jelölés elvégzésére. Az ülésnek a jelölő bizottság munkájának idejére való felfüggesztése után a bizottság a következő jelölést olvasta fel: Elnök: *dr. György Lajos*, egyetemi tanár, az EME volt főtáskára, titkár: *dr. Juhász István*, intézeti tanár; választmányi tagok: *dr. Bartók György*, egyetemi tanár, *dr. Kántor Lajos*, tanügyi főtanácsos, az EME volt titkára, *Kelemen Lajos*, múzeumi és levéltári főigazgató, *dr. Koszó János*, egyetemi tanár, *dr. Tamás Lajos*, egyetemi tanár és az Erdélyi Tudományos Intézet igazgatója, *dr. Tavaszy Sándor*, a Szakosztály volt elnöke, *dr. Várady Imre*, egyetemi tanár, *dr. Várkonyi Hildebrand*, egyetemi tanár és *dr. Zolnai Béla*, egyetemi tanár. A közgyűlés a jelölteket egyhangú felkiáltással tisztség-viselőkül, illetőleg választmányi tagokul megválasztotta.

Miután a választás megtörtént, a közgyűlés elnöke szerencsét kívánva az új elnöknek, átadta az elnöki széket. Dr. György Lajos a következő szavakkal foglalta el az elnöki széket:

„Köszönettel és hálával fogadom azt a kitüntetést és nagybecsű bizalmat, mellyel az EME Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályának elnöki tisztségét s e tisztséggel együttjáró feladattokat és kötelességeket rám ruháznai méltóztattak.

Nem keresem, mi készítette Önöket arra a megbecsülő elhatározásra, hogy olyan helyre állítsanak, amelyet nagy elődök — Hóman Ottó, Felméri Lajos, Szamosi János, Schilling Lajos, Gombocz Zoltán, Márki Sándor, Buday Árpád, Kristóf György, Tavaszy Sándor — neve tesz díszessé, és rám nézve nehézzé, hogy méltó lehessen kiválóságukhoz. Méltóztassanak megengedni, vegyem úgy, mint jóleső elismerését annak a szolgálatomnak, melyet az elmúlt két évtized alatt az EME tudományos működése terén, sok nehézséggel küzdve, szerény képességeimhez mérten kifejtettem. Úgy éreztem, hogy ezzel a tevékenységgel be is fejeztem a számomra kijelölt feladatkört. Ezért az örvedetes változás után elhatároztam volt, hogy viselt tisztségeimtől megvállok, helyemet friss erőknek engedem át s ismét a közkatonák sorába állok. De ha Önök úgy gondolják, hogy további, felelősséget hordozó szolgálatokkal tartozom annak az Egyesületnek, amelyhez legmunkásabb éveim tudományos törekvései és erőfeszítései fűződnek, nem ellenkezem, hanem tisztelettel és alázatosan alárendelem magam annak az akaratnak, hogy első mun-

kása legyen az újraszervezett Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztálynak.

Szakosztályunk történetében nem ez az első eset, hogy változott körülmények, új irányelvek, megújítás vagy átszervezés elé állítják. Az Egyesület 83 éves múltjában a bölcsészeti a legrégebb szakosztály. Már 1860-ban működött s működésének első időszakát olyan nevek ragyogják be, mint a Brassai Sámuelé, Gyulai Pálé, Jakab Eleké, Kővári Lászlóé, Kriza Jánosé, Szabó Károlyé és másoké.

Igen érdekes, hogy ilyen fényes kezdet után Szakosztályunk akkor jutott első ízben válságba, amikor 1872-ben a Ferenc József Tudományegyetem új szellemi erővel népesítette be Kolozsvárt. Szakosztályunk akkor több, mint egy évtizedet töltött tétlenül s csak 1883-ban Hóman Ottó elnöksége idején találta meg azt a szervezetét és munkakörét, melybe a kezdetben idegenkedést mutató egyetemi erők is szívvel-lélekkel bekapcsolódtak.

Erdősen hiszem, hogy manapság ilyen válságról szó sincs, s mihelyt Egyesületünk szükségszerű újraszervezése befejeződik, Szakosztályunk zökkenés nélkül, simán lendülhet előre jól megfontolt feladatainak irányában.

Ezek a feladatok, nyolc évtizedes tapasztalatokból levonva, tisztán és tárgyilagosan állnak előttünk.

Nem törekedhetünk arra, hogy Szakosztályunkat, a tárakról és gyűjteményekről, a tájról és honismeretről tudomást sem véve, elvonatkoztatott akadémikus eszme szolgálatába állítsuk, amint ez a 80–90-es években történt, viszont abba az egyoldalúságba és szűkörűségbe sem eshetünk, hogy a Szakosztályt csak a vele összefüggő tárak és gyűjtemények kizárólagos szolgálatára rendeljük, amint ezt a 900-as években gondolták.

A mt. Közgyűlés 23 tagból álló választmányt állított mellém. Ennek a választmánynak tudása, bölcsessége és szelleme, másrészt az Egyesületnek „honismereti“ alapelve, a legjobb biztosíték arra, hogy Szakosztályunk a maga hagyományaival és eszközeivel megtalálja helyét abban a tudományos együttesben, melyet az Egyetem, az Erdélyi Tudományos Intézet és az EME szerves egysége képvisel Erdélyben a tudományos feladatok szolgálatára és a magasabb műveltség ápolására.

Kérem a mt. Közgyűlést, hogy ehhez a célkitűzéshez előlegezze bizalmát és kérem a tek. választmányt, hogy ne a személyemet, mert hiszen itt személyes érdekről szó sem lehet, hanem a Szakosztály ügyét teljes jóindulattal méltóztassék támogatni.

Nem foglalhatom el addig az elnöki széket, míg távozó elnök-elődöm iránt, magam és az újraszervezett Szakosztály nevében is, tiszteletemet, nagyrabecsülésemet és hálás köszönetemet ki nem fejezem. Tavaszy Sándor teológiai professzor, püspökhelyettes úr másfél évtizeden át állott a Szakosztály élén, s ez a másfél évtized a Szakosztály életében mindaddig emlékezetes marad, míg a EME tényezője lesz Erdélynek és a magyar szellemi életnek. Dr. Tavaszzy Sándor közszeretben álló, nemes egyénisége,

mely a tiszta tudományosság érdekeinek önzetlen szolgálatában mindig irányítólag tündöklött előttünk, összefogó és lelkesítő erő volt szétszórtságunkban és csüggedésre hajlamos elnyomottságunkban. Dr. Tavaszy Sándor, aki az erdélyi közéletnek egyik legtekintélyesebb szerepvivője volt, nem szorul rá szép szavak csengő elismerésére; nevét munkássága a szakosztály történetében maradandóan megőrizte, és meg vagyok győződve, hogy nevét a jövő is tisztelettel fogja emlegetni. Szeretném, ha Erdély szeretetében, tudományos lelkesülésben és tudósok őszinte megbecsülésében az ő nyomdokain haladhatnék.

Amikor még egyszer hálásan megköszönöm a mt. Közgyűlés bizalmát, ismételten kérem készséges támogatásukat azokhoz a tudományos feladatokhoz, melyeket Szakosztályunk vállalni és végrehajtani akar."

Az elnöki székfoglaló után az indítványok tárgyalására került a sor. Szabó T. Attila javasolta, hogy a közgyűlés küldjön ki bizottságot a ma sok tekintetben elavult szakosztályi ügyrend átdolgozására illetőleg korszerűsítésére. A közgyűlés a kérdés megoldását a választmány hatáskörébe utalta, feljogosítva a választmányt arra, hogy az ügyrenden a szükséges módosításokat tegye meg és jelentse be őket a központi választmánynak.

A közgyűlés tagjai azzal a reménnyel távoztak, hogy az új elnök, aki a kisebbségi sors éveit alatta az erdélyi tudományos élet egyik vezetőegyéni sége volt, a melléje rendelt választmány és a Szakosztály minden tagjának segítségével valóra tudja váltani azokat a célkitűzéseket, amelyeket elnöki székfoglalójában hangoztatott. Az erdélyi tudományosság három nagy intézményének, az Egyetemnek, az Erdélyi Tudományos Intézetnek és a EME-nek valóban együtt kell dolgoznia Erdély tudományos kérdéseinek megoldása érdekében.

A közgyűlés ünnepi alkalma után a Szakosztály életében a munka hét-köznapjai következnek. A világtörténelem e megrázó időszakában Szakosztályunk minden tagjának azon kell lennie, hogy békés eszközökkel, a tudomány fegyvereivel harcolva vigye előbbre az erdélyi magyar tudományosság ügyét.

A Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály munkaterve

A Szakosztály március 13-án lefolyt közgyűlése után, március 19-én d. u. 6 órakor dr. György Lajos, a Szakosztály újonnan megválasztott elnöke az új titkárral dr. Juhász Istvánnal és az Erdélyi Múzeum szerkesztőjével értekezletet tartott.

Az értekezlet sorra vette azokat a kérdéseket, amelyek a Szakosztály munkájának újjászervezése alkalmával felmerülhetnek. Mindenekelőtt szükségnek látszik a szakelőadások minél előbb való megkezdése. Minthogy az a nézet alakult ki, hogy a megszállás előtti években havonta tartott szakelőadások rendszere biztosítja legjobban a Szakosztály állandó munkáját, már április elején megtartandó az első szakülés. Ugyanezkor a szakülést követőleg tartaná a választmány is első ülését és határozná többek között a szakülések rendszerítésének kérdésében is. E választmányi ülés volna hivatva dönteni a Szakosztály folyóirata, az Erdélyi Múzeum terjedelme, az írói tiszteletdíj és a többi szakosztályokkal való közvetlenebb kapcsolat kiépítésének kérdéséről is.